

Slaapplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2011

Olaf Klaassen

Slaaplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2011

Olaf Klaassen

SOVON-informatierapport 2011/04
Dit rapport is opgesteld op verzoek van de
Gegevensautoriteit Natuur en Team Invasieve
Exoten van het Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

GEGEVENSAUTORITEIT
NATUUR

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Colofon

Wijze van citeren: Klaassen O. 2011. Slaapplaatsstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2011. SOVON-informatierapport 2011/04. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Lay out: Peter Eekelder

Foto's omslag: Garry Bakker (Halsbandparkieten op de slaapplaats Overschie, Rotterdam), Roelant Jonker (Halsbandparkieten vlak voordat ze plaatsnemen in de slaapbomen)

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

© 2011 SOVON Vogelonderzoek Nederland

ISSN 1382-6247

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Dankwoord.....	4
1. Inleiding.....	5
2. Kader.....	6
3. Methode en waarneemomstandigheden.....	7
4. Foutendiscussie.....	8
5. Resultaten.....	9
6. Discussie.....	14
7. Grote Alexanderparkiet.....	17
Literatuur.....	20

Samenvatting

In het weekend van 15-16 januari 2011 werd een landelijke simultaantelling van Halsbandparkieten uitgevoerd. De telling was een vervolg op een jaar eerder uitgevoerde landelijke telling in het weekend van 9/10 januari 2010. Alle bekende slaappleaatsen zijn gecontroleerd en geteld. In steden waar slaappleaatsen vermoed werden werd gericht gezocht naar nieuwe slaappleaatsen. Er is veel ruchtbaarheid gegeven aan deze telling om de kans te vergroten dat nog niet bekende slaappleaatsen aan het licht zouden komen. Dit resulteerde in één nieuwe slaappleaats die vermoedelijk pas deze winter voor het eerst in gebruik was. In totaal werden 9372 Halsbandparkieten geteld, verdeeld over negen slaappleaatsen. Dit was wat minder dan de 9802 vogels een jaar eerder. De afname komt geheel op het conto van de twee bolwerken Den Haag en Amsterdam. Vooral in Den Haag zijn de aantallen behoorlijk afgenomen ten opzichte van een jaar eerder. Minstens zo in het oog springend is de toename in Utrecht en Rotterdam. Hier zijn de aantallen meer dan verdubbeld ten opzichte van 2010. In Haarlem is sprake van een lichte toename en Aalsmeer is nieuw als slaappleaatslocatie. Een aannemelijke interpretatie van de resultaten

is dat er een verschuiving binnen de populatie gaande is. Vanuit Den Haag en Amsterdam lijken Halsbandparkieten richting minder druk bezette steden te trekken (Rotterdam, Utrecht) en nieuwe steden te koloniseren (Aalsmeer). Dat de totale aantallen desondanks iets zijn afgenomen kan een gevolg zijn van bovengemiddelde sterfte als gevolg van twee opeenvolgende koude winters. Tevens is het mogelijk dat in Den Haag de aantallen op een nieuw ontdekte slaappleaats te laag zijn ingeschat. Een laatste mogelijkheid is dat er een slaappleaats over het hoofd wordt gezien.

De telling leek bemoeilijkt door weinig honkvast gedrag van de parkieten in de maand januari. Dit leek het gevolg van verstoring door vuurwerk rond de jaarwisseling. Om deze reden wordt voorgesteld in vervolgjaren een tweede telling vóór de jaarwisseling toe te voegen.

Tijdens de telling werden 55 Grote Alexanderparkieten vastgesteld, maar dit aantal is te laag. Op basis van later in de winter vastgestelde aantallen kan uitgegaan worden van minimaal 68 exemplaren. Om dezelfde reden wordt de landelijke schatting voor 2010 bijgesteld naar minimaal 58 exemplaren.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de tellers. Het gaat om de volgende personen:

- Amsterdam (Plesmanlaan): Jan van Blanken, Teun van Dijk en Lothar Valentijn (Buiksloterweg): Tim van Nus, Ying Pang, Sonke Twietmeyer en Ruud Vlek (Oosterpark): Frank van Groen en Jan Timmer
- Aalsmeer (Hornmeer): John van der Woude
- Den Haag (Hofvijver): Roelant Jonker, Bram Kroese, Grace Innemee, Suzanne Lubbe (Pletterijkade): Roelant Jonker
- Haarlem (Schalkwijk): Andrea Bloem, Johan Stuart en Dirk Tanger
- Rotterdam (Overschie): André de Baerdemaeker, Sander Elzerman, Garry Bakker, Ignacio Fernandez, Elisabeth Porthoine, Daniël Bender en Wil v/d Hoven
- Utrecht (Geuzenplantsoen): Mark Grutters en Marc Maas

De coördinatoren ter plaatse zorgden er voor dat op de teldatum iedereen op de juiste plek aanwezig was: André de Baerdemaeker, Johan Stuart, Roelant Jonker, Tim van Nus en Ruud Vlek. Een aantal mensen was behulpzaam door locaties te checken op de aanwezigheid van slaappleaatsen: Ronald Pieters (Amsterdam: Frankendael), Rinse van der Vliet (Den Haag, Noordwest Buitensingel). Aaltje Braakman wordt bedankt voor het doorgeven en fotograferen van de Grote Alexanderparkiet in Coevorden. Vanuit de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) en het Team Invasieve Exoten (TIE) is het project begeleid door respectievelijk Ruud Bink en Tom van der Have. De laatste wordt tevens bedankt voor zijn commentaar op de conceptversie van het rapport.

1. Inleiding

Sinds zijn vestiging als broedvogel in de jaren zeventig is het de Halsbandparkiet in Nederland voor de wind gegaan. Uit de aanvankelijk nogal onbeduidende aantallen, voortgekomen uit losgelaten of ontsnapte kooivogels, is inmiddels een populatie gegroeid die indrukwekkende vormen begint aan te nemen en voor het nodige spektakel zorgt; ieder die de vogels wel eens in actie heeft gezien bij een van de grotere slaappleatsen kan dat beamen!

De groeiende aantallen zorgen voor plezier bij sommige stadsbewoners en vogelaars, maar vormen voor anderen ook enige aanleiding tot zorg in verband met overlast en concurrentie met inheemse soorten (o.a. Strubbe 2009, van Kleunen *et al.* 2010). Dit vormde in 2010 aanleiding tot het opzetten van een slaaplaatstelling die simultaan in het weekend van 9/10 januari in heel Nederland werd

uitgevoerd (Klaassen & Hustings 2010). Omdat de slaaplaatstelling zo'n geschikte methode is om de omvang en verspreiding van de populatie te volgen, ging deze telling in 2011 op herhaling. De telling kan worden vergeleken met die uit 2010 en de eerste landelijke telling uit 2004. Hierdoor wordt duidelijk hoe de aantallen en verspreiding zich ontwikkelen. Hieronder wordt beknopt verslag gedaan van de telling. Achtereenvolgens komen aan bod het kader waarbinnen de telling plaatsvond (hoofdstuk 2), organisatie en uitvoering van de telling (3), methodologische kanttekeningen (4), basale telresultaten (5) en een bespreking daarvan (6). De Halsbandparkiet staat centraal. De Grote Alexanderparkiet, een aan de Halsbandparkiet verwante soort die in sommige steden ook gebruik maakt van de slaappleatsen van Halsbandparkieten, komt apart aan bod (7).

2. Kader

Hoe tellen

Het in kaart brengen van Halsbandparkieten is geen eenvoudige klus. De vogels houden zich overdag in groepjes op in stedelijk gebied, dat per definitie lastig te overzien is. Veelvuldige verplaatsingen reduceren de telbaarheid nog verder. De vogels gebruiken 's nachts echter gemeenschappelijke slaappleatsen, die voor hen dermate belangrijk zijn dat ze bereid zijn om desnoods afstanden van enkele tientallen kilometers te overbruggen. Het is op deze slaappleatsen dat de aantallen het best vastgesteld kunnen worden.

Meetnet Slaappleatsen

Slaappleatsen van vogels kregen in Nederland tot nu toe betrekkelijk weinig aandacht, met enkele notoire uitzonderingen van soms al vele decennia eerder, zoals het landelijk onderzoek naar slaappleatsen van de Regenwulp (overzicht in Van den Bremer *et al.* 2008). Een landelijk systeem van slaappleatstellingen ontbrak tot voor kort.

Inmiddels is er met ingang van 2009 een Meetnet Slaappleatsen in het leven geroepen, in opdracht van de Gegevensautoriteit Natuur (Klaassen 2009). Dit meetnet staat onder coördinatie van SOVON Vogelonderzoek Nederland. Het richt zich vooralsnog in het bijzonder op Natura 2000-gebieden die zijn aangewezen op grond van hun functie als slaappleats. Het gaat hierbij om 16 soorten. Het in kaart brengen en tellen van slaappleatsen van andere soorten en/of in andere gebieden wordt nadrukkelijk gestimuleerd. Tellers zijn in principe vrij in de keuze van soorten en gebieden; vanuit de coördinatie wordt evenwel enige richting aan het onderzoek gegeven door bepaalde soorten en gebieden extra aandacht te geven. In de huidige opzet liften jaarlijks enkele niet Natura 2000-soorten mee. De telling van Halsbandparkieten is daar een voorbeeld van.

Waarom Halsbandparkiet

Dat de Halsbandparkiet in 2011 extra in de belangstelling stond, vloeit voort uit een behoefte aan basale informatie over aantallen en verspreiding vanuit het Team Invasieve Exoten (TIE) van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I). Exoten, waartoe de Halsbandparkiet behoort, worden immers als potentiële probleemsoorten gezien, zeker indien de aantallen sterk blijven toenemen. Specifiek voor de Halsbandparkiet kan worden gedacht aan nestplaatsconcurrentie om (grote) boomholten met inheemse broedvogels zoals de Boomklever (Strubbe 2009) en schade aan fruit. Daarnaast kunnen de vogels door hun soms massale optreden voor overlast zorgen voor bewoners en verkeer.

3. Methode en waarneemomstandigheden

Voorbereiding

Slaaplaatstellingen zijn voor Halsbandparkieten het meest geschikte instrument om te komen tot een landdekkend overzicht van de aanwezige aantallen (Klaassen & Hustings 2010). Halsbandparkieten zijn bewoners van stedelijk gebied en kunnen dus in theorie een ruime verspreiding hebben binnen Nederland. Bij landelijk onderzoek in 1998-2000 (Keijl 2002) en 2004 (van Diek 2005) bleek de verspreiding echter vrijwel beperkt te zijn tot de Randstad, meer in het bijzonder de steden Amsterdam, Den Haag, Haarlem en Rotterdam. De telling in 2010 bevestigde deze verspreiding maar bracht tevens aan het licht dat Utrecht inmiddels was gekoloniseerd (Klaassen & Hustings 2010).

Vervolgens werd voor iedere stad de organisator van 2010 benaderd met de vraag om de coördinatie ter plaatse te willen verzorgen. Gelukkig was bij iedereen de benodigde animo volop aanwezig. In Amsterdam en Aalsmeer bleken ten opzichte van 2010 twee nieuwe locaties in gebruik waarvoor zich tijdens de winter al een teller had aangediend. De namen van de tellers zijn vermeld in het Dankwoord.

In Den Haag was sprake van vermoedens van een over het hoofd geziene slaapplaats. Veelvuldige oproepen in landelijke en regionale media leidden tot één nieuwe slaapplaats (Pletterijkade). Alle overige gesuggereerde locaties bleken allen voorverzamelplaatsen te zijn.

Idealiter zou enkele malen per winter geteld moeten worden. Op deze wijze kan het seizoensverloop in de aantallen in beeld worden gebracht. Dit was om diverse redenen niet te realiseren. Derhalve werd net als in 2010 gekozen voor één simultaantelling midden in de winter, half januari. De telling viel in het weekend van 15 en 16 januari 2011. De Hofvijver (Den Haag) werd een week eerder, op 8 januari geteld.

Telinstructies

Tellers werd aangeraden om vooraf de slaapplaats te verkennen en om een punt te zoeken met voldoende uitzicht naar alle kanten, zodat de aanvliegende vogels goed waargenomen konden worden. De telling moest minstens een half uur voor zonsondergang beginnen en volgehouden worden zolang de lichtomstandigheden dat toelieten en er gedurende vijf minuten geen Halsbandparkieten meer werden waargenomen. De aanvliegende vogels werden per groep zo exact mogelijk genoteerd, met vermelding van het tijdstip. Tellers dienden alert te zijn op van de slaapplaats weer opvliegende vogels (al is dit geen gebruikelijk verschijnsel), en hier ook apart melding van te maken. Tevens is er op gewezen hoe de aanwezigheid van Grote Alexanderparkieten het beste zou kunnen worden opgemerkt. De verschillende tellers rond één slaapplaats werd aanbevolen om meteen na de telling bijeen te komen om twijfelgevallen te bespreken.

Weersomstandigheden

De winter van 2010/11 was koud maar januari was met een gemiddelde temperatuur van 3,5°C in De Bilt warmer dan het langjarig gemiddelde van 2,8°C. Halverwege de maand, dus samenvallend met de telling, was er zelfs een zeer zachte periode: op 16 januari werd in Woensdrecht (Noord-Brabant) de landelijk hoogste temperatuur gemeten: 13,4°C. Dit alles stond in schril contrast met december. Deze eerste wintermaand verliep zeer koud met veel sneeuwval. Tijdens het telweekend was er nauwelijks zon maar bleef het wel het droog. (bron: Maandoverzichten KNMI, De Bilt).

De telling verliep dus niet onder bijzondere omstandigheden, zoals in 2010 wel het geval was. Toen was het erg koud en was er af en toe sprake van heuse sneeuwjachten. Er is geen aanleiding om te veronderstellen dat in 2011 de vastgestelde aantallen beïnvloed zijn door de weersomstandigheden.

4. Foutendiscussie

Volledigheid

Het is niet aannemelijk dat er buiten de Randstad belangrijke slaappleatsen onopgemerkt bleven. De vogelaardichtheid in Nederland is dermate hoog dat de - door lawaai en opvallende vliegbewegingen - bijna niet te missen slaappleatsen onmiddellijk opvallen; bovendien worden Halsbandparkieten buiten de geijkte gebieden in de Randstad nog steeds als 'bijzonder' gezien, wat de kans op het doorgeven van waarnemingen aanmerkelijk vergroot. In de winter 2010/11 werden geen waarnemingen gedaan buiten de Randstad die een gemeenschappelijke slaappleats doen vermoeden (slechts 1-2 exemplaren in Tilburg, Breda, Westervoort en Barneveld, bron: Waarneming.nl). Voor Grote Alexanderparkieten geldt hetzelfde: tot dusver wordt deze soort alleen

Grote Alexanderparkiet, Coevorden, 25 januari 2011. Te onderscheiden van Halsbandparkiet door (onder andere) de grotere snavel, lichtere buik in contrast met donkere vleugels en langere staart (Aaltje Braakman).

in Amsterdam en Haarlem gesignaleerd. Een waarnemer in Coevorden attendeerde ons op een exemplaar dat eind januari 2011 kortstondig in haar wijk verbleef. Dit was in de winter 2010/11 de enige waarneming buiten de twee genoemde steden.

Binnen de Randstad zijn de meeste slaappleatsen min of meer sinds jaar en dag bekend. Voor Rotterdam geldt dat met de slaappleats in Overschie de hele stad afgedekt is. Ook vogels van Rotterdam-Zuid maken gebruik van deze slaappleats in Noord (de Baerdemaeker 2011). Voor Den Haag en Amsterdam geldt dat niet kan worden uitgesloten dat zich nog ergens een onontdekte slaappleats bevindt (R. Jonker, R. Vlek, T. van Nus). Overigens mag voorzichtig geconcludeerd worden geldt dat met het elk jaar uitblijven van nieuw ontdekte slaappleatsen het steeds onaannemelijker wordt dat in eerdere jaren slaappleatsen gemist zijn.

Telproblemen

De interpretatie van op slaappleatsen vastgestelde aantallen is een verhaal apart. Slaappleatsstellingen kennen hun eigen problematiek, waarbij afnemend zicht (avond), vertrek in de duisternis of schemer (ochtend) en massaliteit van in- of uitvliegende aantallen (veelal resulterend in onderschatting van aantallen) belangrijke factoren zijn. Een overzicht van telproblemen wordt gegeven in Van Dijk & Smit (1985).

Aanvliegende vogels of boomzitters

Gewoonlijk is het bij slaappleatsstellingen de beste optie om de aanvliegende vogels te tellen. In de instructie aan tellers werd dan ook aangegeven om (in ieder geval) aanvliegende vogels te tellen. Op sommige slaappleatsen is het beter om de reeds zittende vogels te tellen. Dat levert hier betrouwbaarder resultaten op dan het onderscheppen van aanvliegende vogels (zie onder 6). Voorwaarde is echter, dat de slaappleats goed doorzicht kent en voldoende verlicht wordt.

Andere soorten

De massa van de in Nederland voorkomende 'grote parkieten' bestaat uit Halsbandparkieten. Een andere grote soort die in Nederland is vastgesteld, Grote Alexanderparkiet, kan met de slaappleatsstellingen matig tot vrij goed worden gevolgd. De Grote Alexanderparkiet valt, vliegend met Halsbandparkieten, op door formaat en geluid; bij in de schemer arriverende vogels is het evenwel lastig om onderscheid te maken en exacte getallen te verkrijgen. Bij tellingen van reeds in de bomen zittende vogels speelt dit nog probleem sterker.

5. Resultaten

In tabel 1 is een overzicht opgenomen van de getelde aantallen, waarbij ook de slaapplaats is getypeerd. De ruimtelijke verspreiding is weergegeven in figuur 1. De situatie een jaar eerder is eveneens weergegeven (figuur 2). Om een indruk te geven van de herkomstgebieden is tevens de ruimtelijke verspreiding overdag weergegeven (figuur 3). In totaal werden 9372 Halsbandparkieten geteld, waarvan 41% in Den Haag (51% in 2010) en 39% in Amsterdam (eveneens 39% in 2010). Na deze twee bolwerken volgt Rotterdam met 13% (6% in 2010), Haarlem met 5% (4% in 2010) en Utrecht met 2% (1% in 2010). Het totaal van 3897 ex. in Den Haag is mogelijk aan de lage kant (zie ook onder 6; Methodologische problemen). Eerder deze winter (november 2010) werden in Den Haag nog zo'n 5000 Halsbandparkieten geteld op de Hofvijver. Rekenend met dit tweede getal zou het landelijke totaal op 10.475 ex. uitkomen.

Een nieuwe slaapplaatslocatie in 2011 werd gevonden in de wijk Hornmeer in Aalsmeer. Het ging om een groep van zo'n 125 exemplaren. Slaaptrekwaarnemingen in Aalsmeer richting Amsterdam duiden er op dat deze locatie ofwel niet door alle in Aalsmeer aanwezige Halsbandparkieten ofwel onregelmatig wordt gebruikt (J. van der Woude). Het is niet precies duidelijk of deze slaapplaats in eerdere jaren al in gebruik was. In Amsterdam was het Oosterpark een nieuwe locatie ten opzichte van 2010. Het was tevens de grootste

slaapplaats van Amsterdam in de winter van 2010/11. De overige in 2010 bezette slaapplaatsen in Amsterdam waren overigens in 2011 ook bezet. In Haarlem was de locatie bij de Kennemerbrug in 2011 ingeruild voor een nieuwe locatie langs de Boerhaavelaan. In Den Haag kwam de Pletterijkade als nieuwe locatie aan het licht na intensieve zoekacties na de jaarwisseling. Vermoedelijk was deze locatie in 2010/11 voor het eerst in gebruik. De 600 Halsbandparkieten is een schatting ten tijde van de simultaantelling op basis van een later uitgevoerde telling van 385 ex. op 6 februari 2011 (R. Jonker). Hierbij is meegewogen de omvang van poepdepositie op de grond en de berichten van een omwonende dat deze slaapplaats eerder deze winter groter van omvang was en was afgenomen in de maand januari (Robert Diederik).

De volgende locaties werden gecontroleerd op de aanwezigheid van slapende Halsbandparkieten maar bleken allen als voorverzamelplaats in gebruik: (Amsterdam): Frankendael, (Den Haag): Noord Westbuitensingel en Park Clingendael.

Bomenrijen blijken favoriet te zijn (zes van de negen locaties). In Den Haag en Aalsmeer werd in een boomgroep geslapen, in Oosterpark in één solitaire boom. Het aantal slaapbomen relateert met het aantal slapende vogels en varieert van 1 tot 35 bomen. Er is geen overheersende boomsoort, maar alle soorten zijn bladverliezend.

Tabel 1. Aantallen slapende Halsbandparkieten per locatie en gesommeerd per stad op 15-16 januari 2011. Aantallen van Aalsmeer zijn meegerekend onder totaal Amsterdam. Tevens weergegeven een typering van de slaapplaats door middel van beschrijving, boomsoort, boomhoogte en omvang. * soms in solitaire boom.

Stad	Locatie	Beschrijving	Boomsoort	Boomhoogte (m)	Aantal bomen	2011
Amsterdam	Plesmanlaan	Bomenrij	Plataan	15	5	750
	Buiksloterweg	Bomenrij	Hollandse Iep, Es	?	35	936
	Oosterpark	Solitaire boom	Plataan*	20-25	2	1800
Amsterdam totaal						3486
Aalsmeer	Hornmeer	Groepje bomen	Loofboom	15	2	125
Den Haag	Hofvijver	Bomen op eiland	Diverse loofbomen	10	5-10	3297
	Pletterijkade	Bomenrij	Paardekastanje	10	2	600
Den Haag totaal						3897
Haarlem	Kennemerbrug	Solitaire boom	Populier	“oud”	2	0
	Boerhaavelaan	Bomenrij	Populier	12	3	440
Rotterdam	Overschie	Bomenrij	5x linde, 2x moerascypres; 1x kastanje, 1x wilg	8	8	1209
Utrecht	Geuzenplantsoen	Bomenrij 25 bomen	Haagbeuk, plataan, berk	10	4-5	215
totaal						9372

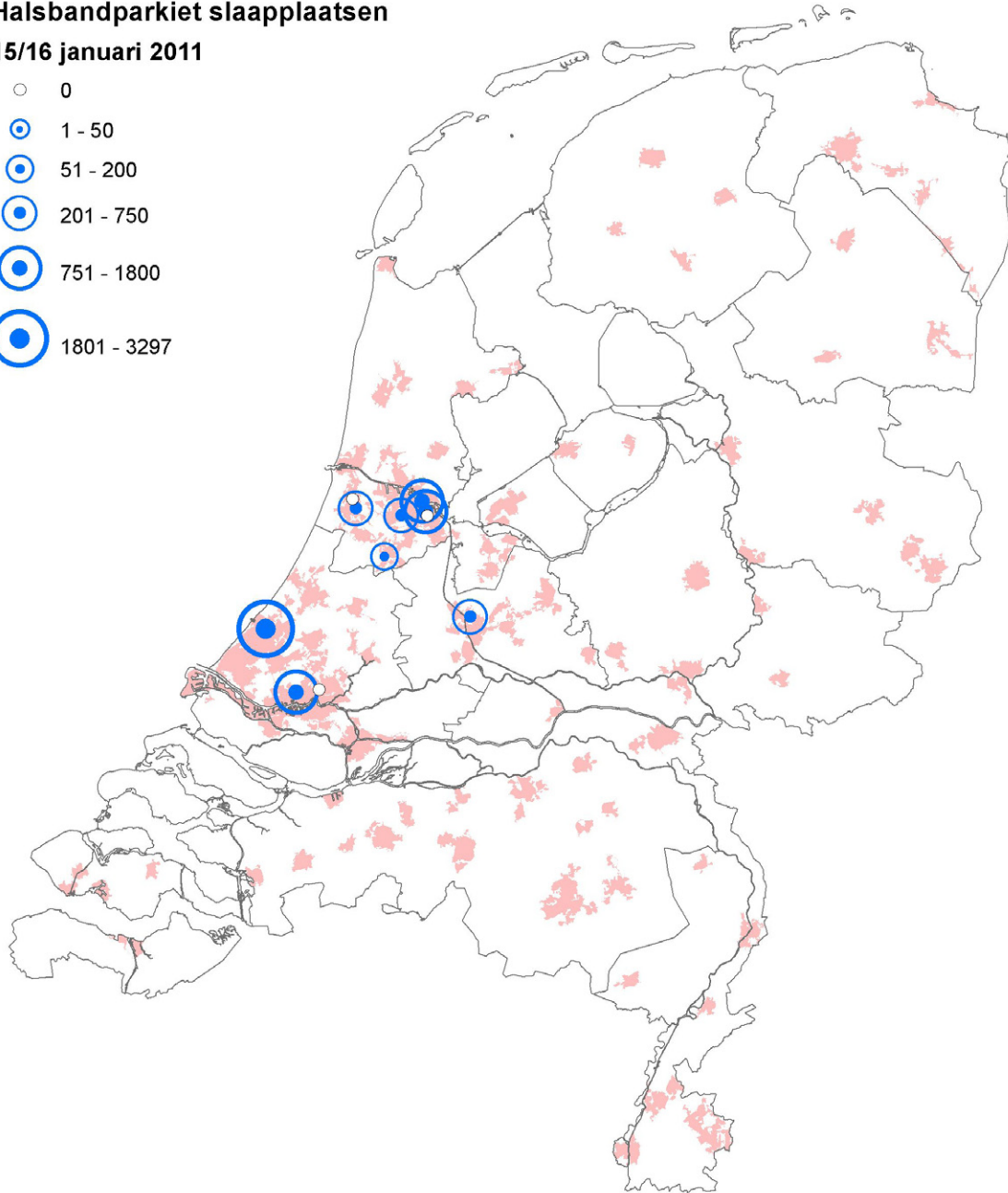
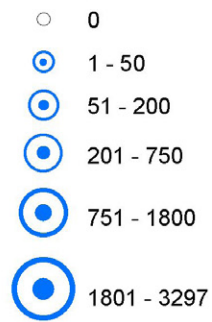
Foto. Slaapplaats Geuzenplantsoen, Utrecht, 15 januari 2011 (Mark Grutters)

Sommige waarnemers meldden de aanwezigheid van Slechtvalken bij de Halsbandparkietenslaapplaatsen. Dit was in ieder geval aan de orde bij Buiksloterweg (Amsterdam), Hofvijver (Den Haag) en Overschie

(Rotterdam). Bij de Buiksloterweg ging het om twee exemplaren (adulte man en vrouw). Deze twee vogels hielden zich op bovenop de bijna 80 meter hoge toren Overhoeks aan de noordkant van het IJ.

Halsbandparkiet slaapplaatsen

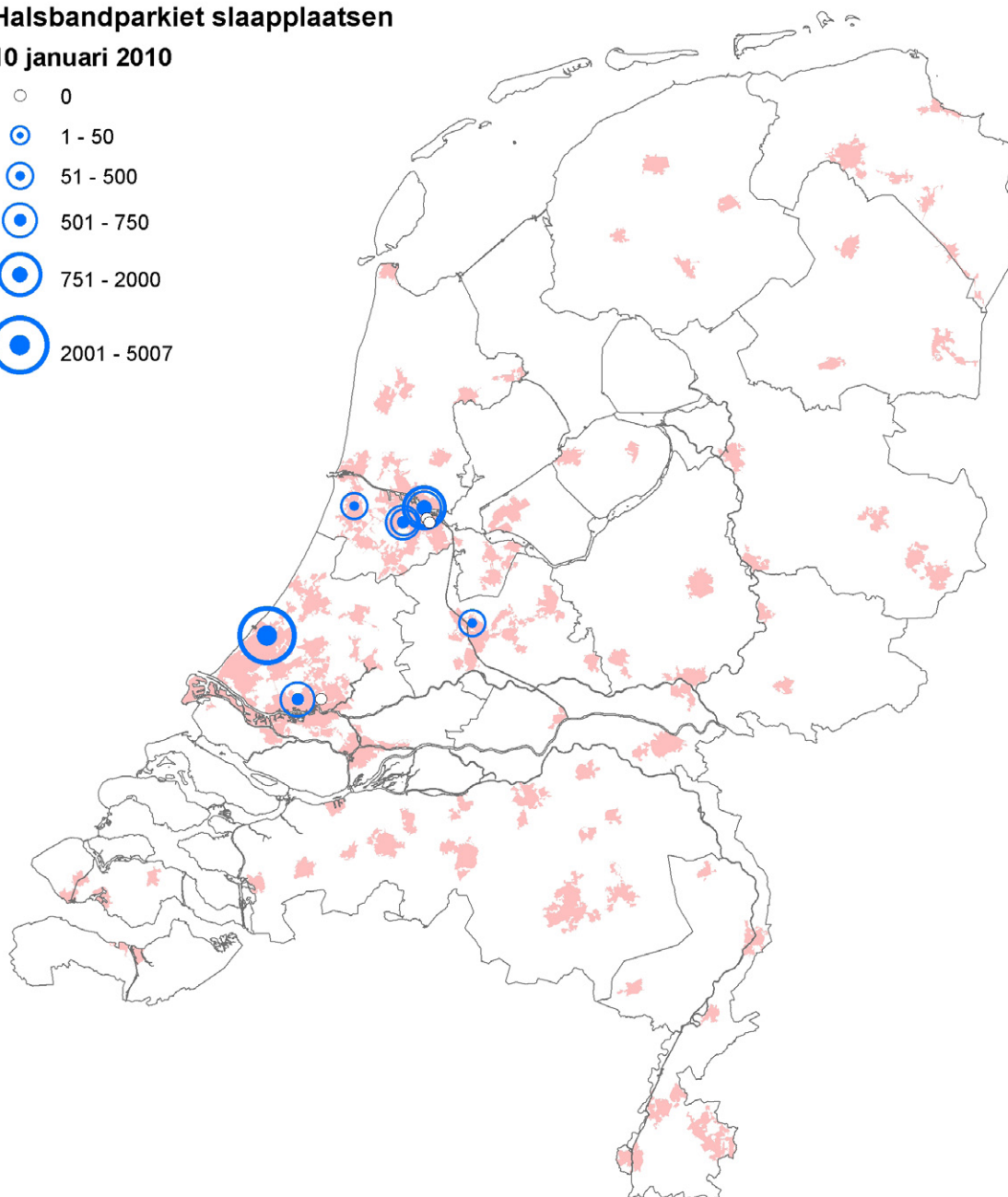
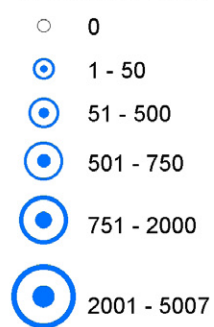
15/16 januari 2011

Figuur 1. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Halsbandparkieten op 15-16 januari 2011

Halsbandparkiet slaappleatsen

10 januari 2010

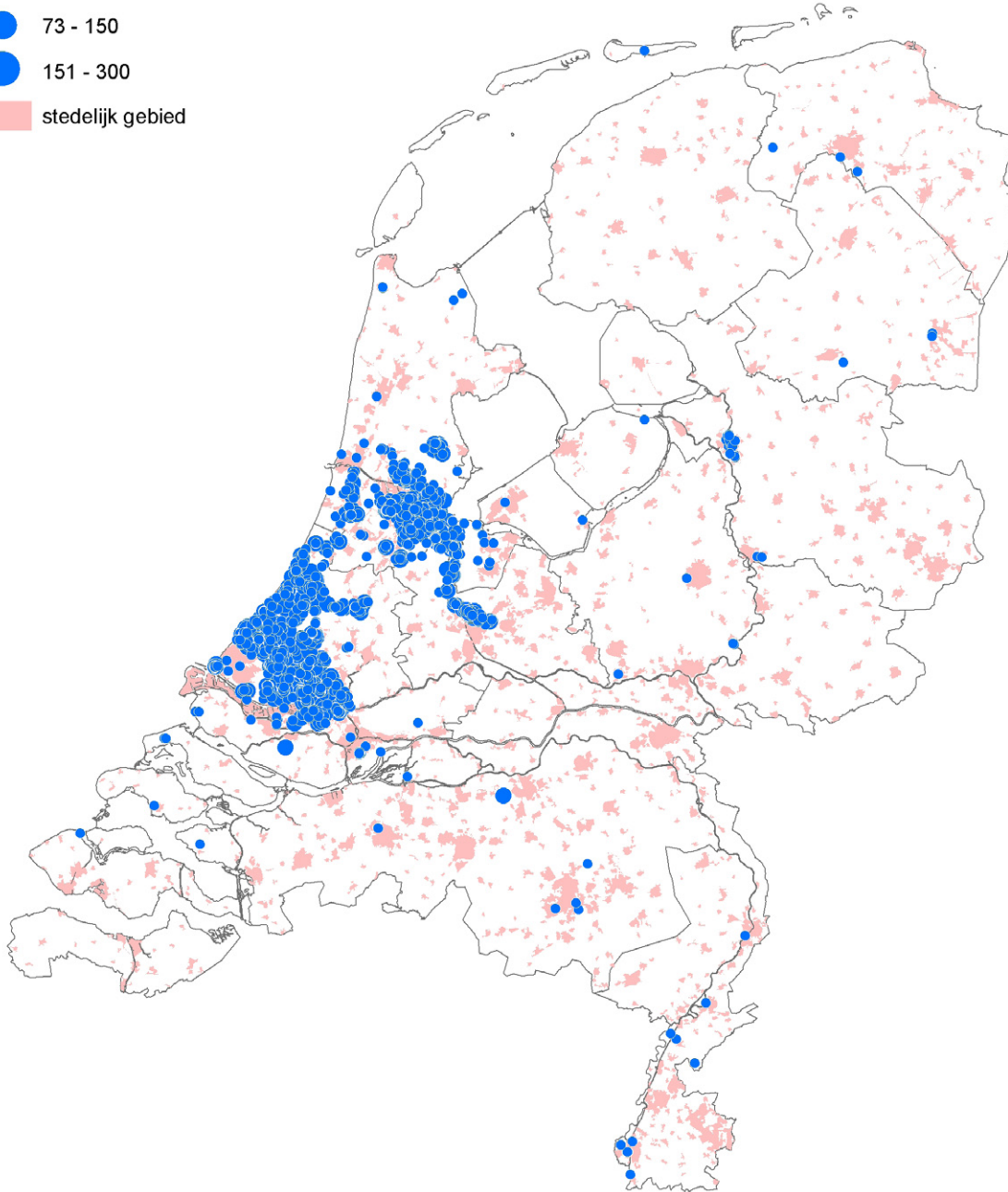

Figuur 2. Ligging en grootte van slaappleatsen van Halsbandparkieten op 9/10 januari 2010

Halsbandparkiet buiten broedseizoen

2006 - 2010

- 1 - 4
- 5 - 22
- 23 - 72
- 73 - 150
- 151 - 300
- stedelijk gebied

Figuur 3. Verspreiding overdag, gebaseerd op waarnemingen buiten het broedseizoen in de periode 2006-2010 (uit van Kleunen et al. 2010).

6. Discussie

Vergelijking met eerdere tellingen

De eerste landelijke simultaantelling op slaapplaatsen van Halsbandparkieten vond plaats op 12 november 2004. Er werden toen minimaal 5409 ex. geteld, al bestond er enige onduidelijkheid of de in Leiden vastgestelde kleine aantallen (minimaal 60) ook ter plaatse gingen slapen (van Diek 2005). Vermoedelijk waren dit vogels die zich voorverzamelden voor Den Haag. In 2010 werden in totaal 9802 Halsbandparkieten geteld (en 10.314 ex. als de aantallen van een herhalingstelling aan de Buiksloterweg in Amsterdam een week later zouden worden meegenomen). Het is opvallend hoe dicht dit tweede getal ligt bij de 10.475 ex. die als landelijk totaal zou gelden als de 5000 Halsbandparkieten van de Hofvijver aan het begin van de winter 2010/11 zouden worden meegenomen. Vooral snog wordt echter voor 2011 het totaal van 9372 ex. aangehouden.

Vergeleken met 2004 zijn de landelijke aantallen bijna verdubbeld maar ten opzichte van 2010 is er in 2011 sprake van een lichte afname. De afname komt geheel op het conto van de twee bolwerken Den Haag en Amsterdam. Vooral in Den Haag zijn de aantallen behoorlijk afgenomen ten opzichte van een jaar eerder. Minstens zo in het oog springend is de toename in Utrecht en Rotterdam. Hier zijn de aantallen meer dan verdubbeld ten opzichte van 2010. In Haarlem is sprake van een lichte toename. Een aannemelijke interpretatie van de resultaten is dat er een verschuiving binnen de populatie gaande is. Vanuit Den Haag en Amsterdam (de twee drukst bezette steden) lijken Halsbandparkieten in (oostwaartse) richting naar minder druk bezette steden te trekken (Rotterdam, Utrecht) en zelfs nieuwe steden te koloniseren (Aalsmeer). Dat er desondanks in totaal minder parkieten zijn geteld dan een jaar eerder kan verschillende redenen hebben. Er is een kleine kans dat er in Den Haag een slaapplaats gemist is. Meer plausibel is dat de schatting van 600 aan de Pletterijkade aan de lage kant is geweest. Tot slot moet serieus rekening worden gehouden met een reële afname. Door de felle koudeperiodes in de winters van 2009/10 en 2010/11 zal de sterfte meer dan gemiddeld zijn geweest. Dit geldt zowel voor de tweede helft van winter 2009/10 (dus na de telling van 9-10 januari 2010) als de eerste helft van winter 2010/11 (toen vanaf 20 december 2010 vorst en vooral sneeuw voor ongebruikelijk winterse tafereel heeft geleid). Tellingen in Groot-Brittannië suggereren een omvangrijke sterfte na het broedeizoen van het 2010 (van 30.869 ex. in juli 2010 naar 20.130 ex. in januari 2011 betekent 35% minder vogels).

Tabel 2. Aantallen slapende Halsbandparkieten per stad in november 2004 (van Diek 2005), januari 2010 (Klassen & Hustings 2010) en januari 2011 (dit rapport).

stad	nov. 2004	jan. 2010	jan. 2011
Amsterdam	1800	3776	3486
Aalsmeer	0	0	125
Haarlem	67	410	440
Leiden	60 (?)	0	0
Den Haag	3200	5007	3897
Rotterdam	282	540	1209
Utrecht	0	69	215
<i>totaal</i>	<i>5409</i>	<i>9802</i>	<i>9372</i>

Aantallen in internationaal perspectief

De 9000-10.000 Nederlandse Halsbandparkieten vormen een substantieel deel van de Europese populatie. In januari 2011 zijn in veel meer Europese landen slaapplaatstellingen verricht. De aantallen zijn nog niet beschikbaar maar overschrijden in ieder geval de 37.000 (R. Jonker & M. Braun). Alleen al in Groot-Brittannië werden in januari 2011 20.130 vogels geteld, terwijl in de zomer (juli 2010) zelfs een maximum van 30.869 vogels werd behaald (Project Parakeet 2011). Duitsland en België zijn andere Europese landen met aanzienlijke populaties Halsbandparkieten (Braun 2009).

Seizoensverloop en teldatum

Over het aantalsverloop van Halsbandparkieten is nog niet veel bekend maar de aantallen zijn het hoogst in de zomer (na het broedeizoen). Driemaandelijks tellingen in Engeland in 2010 gaven in juli de hoogste aantallen (Project Parakeet 2011). Deze lagen een factor 1,5 hoger dan in januari (juli: 30.869, oktober: 27.823, januari: 20.130). Dat de Nederlandse tellingen in de winter plaatsvinden, heeft vooral een praktische oorzaak. Het ontbreken van bladeren maakt het tellen immers gemakkelijker. In 2011 waren er aanwijzingen dat het ontsteken van vuurwerk rond de jaarwisseling dusdanig verstorend werkt dat de vogels van slaapplaats wisselen of nieuwe locaties zoeken. Veel waarnemers melden onrustig en “vliegerig” gedrag van de parkieten op de slaapplaatsen pal na de jaarwisseling. In Den Haag is het aantal vogels op de slaapplaats in de Hofvijver drastisch afgenomen ergens tussen 10 december en 10 januari. De indruk bestaat dat dit het gevolg is van verstoring door vuurwerk. Het lijkt daarom zinvol voor seizoen 2011/12 een extra telling toe te voegen om dit probleem te ondervangen. tevens kan dan worden

vastgesteld wat de omvang is van een eventuele verschuiving tussen slaapplaatsen onderling. Deze extra telling zou ergens in november of december plaats moeten vinden.

Methodologische problemen

De telervaringen van een jaar eerder waren een voordeel bij het bepalen van de telstrategie. In 2010 was er bijvoorbeeld in Amsterdam (slaapplaats Buiksloterweg) sprake van discussie over de optimale telmethode waarvan de uitkomst was dat de boomtelling op deze locatie de beste methode was (Tim van Nus, Ruud Vlek). Ook dit jaar leverde beide methodes verschillende aantallen op (936 ex. tijdens de boomtelling, voorafgegaan door een telling van aanvliegende vogels die resulteerde in 633 ex). Een nacontrole aan de hand van neergestreken vogels is voor alle slaapplaatsen aanbevelenswaardig, mits uitvoerbaar. Of dit ook realiseerbaar is, hangt af van de situatie ter plaatse (doorzicht op slaapplaats) en de weersomstandigheden (licht). Voor de Hofvijver in Den Haag is het bijvoorbeeld geen optie.

Preatierisico's

Het is opvallend dat steeds meer waarnemers melding maken van de aanwezigheid van Slechtvalken op de slaapplaatsen. In 2009/10 was in Rotterdam (Overschie) al een op Halsbandparkieten jagende Slechtvalk waargenomen tijdens de slaaplaatstelling. Tijdens de telling op 10 januari werd toen een onvolwassen Slechtvalk waargenomen die tussen 17:04 en 17:18 diverse malen stootduiken uitvoerde op invliegende groepen en een aantal malen rakelings langs de slaapbomen scheerde. Er werd toen geen parkiet gevangen (André de Baerdemaeker, Sander Elzerman). Ook in 2010/11 waren een of meer exemplaren aanwezig, net als in Den Haag (Hofvijver) en Amsterdam (Buiksloterweg). Op de slaapplaats Overschie werd op 15 november 2010 tijdens een telling een Slechtvalk gezien met een nog levende Halsbandparkiet in zijn klauwen. De valk probeerde de spartelende parkiet in de vlucht dood te bijten terwijl hij wegvloog in westelijke richting (André de Baerdemaeker, Garry Bakker). Tijdens de officiële telling op 16 januari 2011 werd geen Slechtvalk waargenomen. Opvallend was dat de parkieten toen erg laat en snel binnenkwamen, mogelijk om het predatierisico te verminderen (André de Baerdemaeker). Vondsten van geplukte Halsbandparkieten suggereren dat meer vogeletende roofvogels de parkieten in het vizier hebben (zie foto). Naast Slechtvalk zijn dat Havik, Sperwer (vondsten van plukresten in broedterritoria in resp. Nieuwendam en Tropeninstituut, Ruud Vlek) en mogelijk ook Bosuil. Op 27 januari 2011 werd zelfs een Smelleken gezien in hartje Amsterdam die het gemunt had op groepjes aanvliegende Halsbandparkieten richting het Oosterpark (zonder succes overigens, waarneming Kees Roselaar).

Foto. Plukresten van een Halsbandparkiet (vermoedelijk gepakt door Sperwer) in de buurt van de slaapplaats Buiksloterweg, 10 januari 2011 (Fred Haaijen).

Het vrijwel volledig ontbreken van aanvliegende Halsbandparkieten vanuit het centrum van Amsterdam richting slaapplek Buiksloterweg in Noord (die het ongeveer 300 meter brede water van het IJ moeten oversteken) is mogelijk een gevolg van de aanwezigheid van twee Slechtvalken bovenop de toren Overhoeks maar kan niet worden bewezen. Het is wel frappant dat een winter eerder (2009/10) juist deze aanvliegroute door de grootste

aantallen Halsbandparkieten werd gebruikt. Het Oosterpark in het centrum was toen een belangrijke voorverzamelplaats, maar in de winter van 2010/11 kozen de meeste parkieten ervoor om in dit park te blijven overnachten, in plaats van het IJ over te steken. Dat de roofvogels een effect hebben op de populatieomvang is niet erg waarschijnlijk, maar mogelijk speelt hun aanwezigheid een rol bij de slaapplekselectie van de Halsbandparkieten.

7. Grote Alexanderparkiet

In sommige steden maken Grote Alexanderparkieten ook gebruik van de slaapplaatsen van Halsbandparkieten. Als het voldoende licht is en de aanvliegende aantallen overzichtelijk zijn, kunnen Grote Alexanderparkieten worden herkend aan het formaat. Vaker nog wordt de aanwezigheid opgemerkt door de roep. Bij slecht licht en/of massale instroom van Halsbandparkieten is het aannemelijk dat deze soort wordt onderschat. Op de slaapplaats zonderen de vogels zich meestal af van de Halsbandparkieten waardoor een herkansing in de vorm van een boomtelling mogelijk is. In het Oosterpark was dit mogelijk en hadden twee van de waarnemers zich speciaal toegelegd op het tellen van de Grote Alexanderparkieten.

Bij de telling op 15 januari werden in totaal 55 ex. vastgesteld verdeeld over twee slaapplaatsen (tabel 3). De ruimtelijke verspreiding is weergegeven in figuur 4. De situatie een jaar eerder is eveneens weergegeven (figuur 5). In hoeverre deze aantallen compleet zijn, is nog steeds twijfelachtig. Een vervolgtelling in het Oosterpark op 31 maart 2011 leverde 64 Grote Alexanderparkieten op (Frank van Groen). In 2010 waren er ook vraagtekens bij de volledigheid (een vervolgtelling in Amsterdam op 17 januari 2010 leverde toen ca. 50 Grote Alexanderparkieten op). Voor Amsterdam lijken deze aantallen bruikbaar dan de tijdens de simultaantelling verkregen aantallen. De landelijke aantallen zouden hiermee uitkomen op respectievelijk 68 (2011) en 58 (2010).

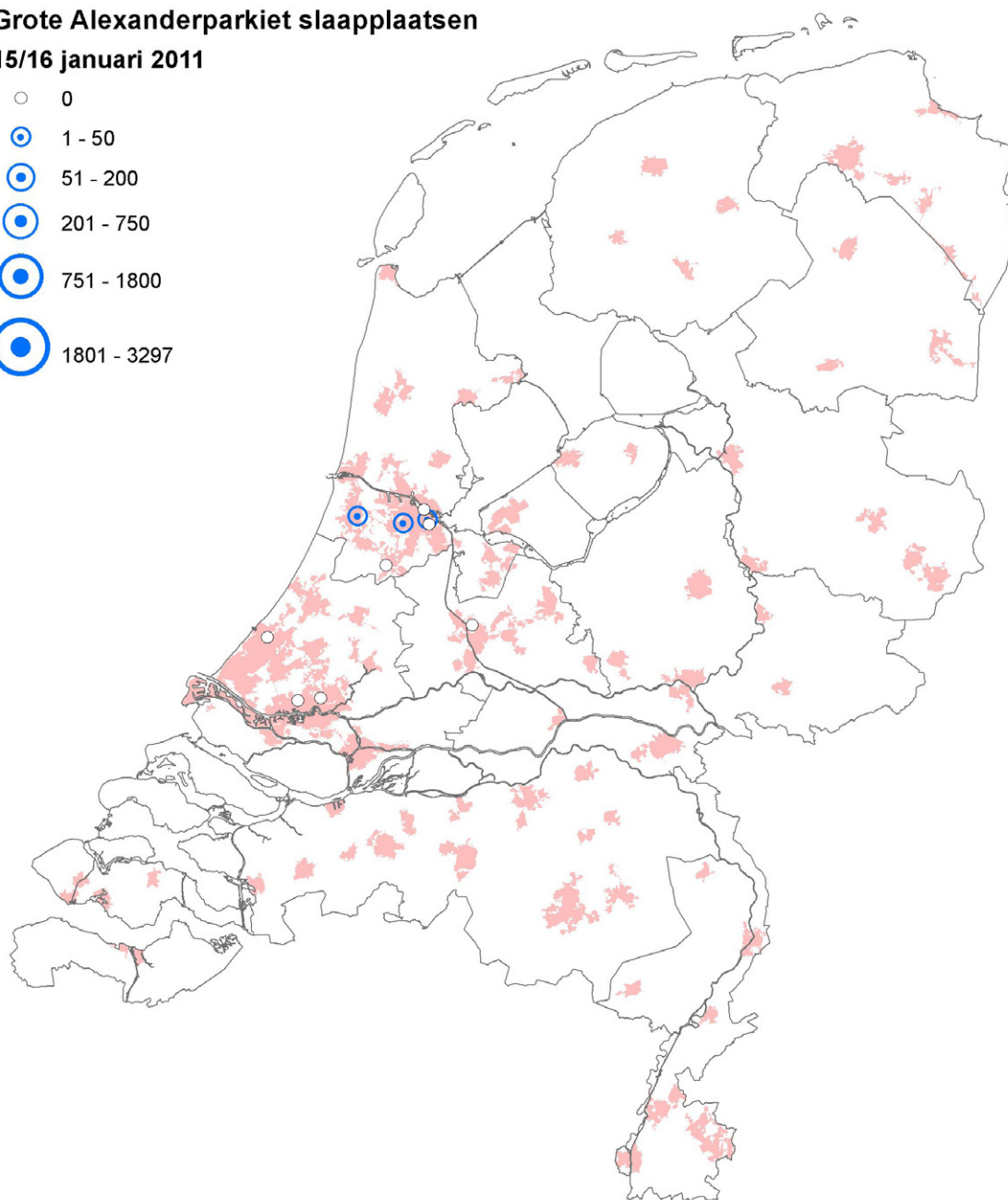
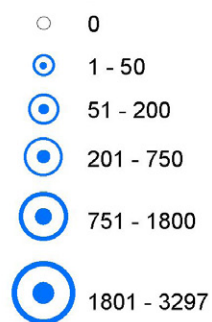
Voorgesteld wordt om in vervolgjaren consequent losse slaapplaatswaarnemingen van deze soort mee te nemen in de reconstructie van de aantallen. Een of meer simultaan georganiseerde extra tellingen in Amsterdam en Haarlem zou een goede aantalbepaling vergemakkelijken.

Tabel 3. Aantallen slapende Grote Alexanderparkieten per locatie op 15-16 januari 2011. De aantallen van 9-10 januari 2010 zijn ook in de tabel opgenomen. Voor een typering van de slaapplaats zie tabel 2.

Stad	Locatie	2010	2011
Amsterdam	Plesmanlaan	0	43
	Buiksloterweg	31	0
	Oosterpark	0	8
Aalsmeer	Hornmeer	?	0
Den Haag	Hofvijver	0	0
	Pletterijkade	?	0
Haarlem	Kennemerbrug	8	0
	Boerhaavelaan	?	4
Rotterdam	Overschie	0	0
Utrecht	Geuzenplantsoen	0	0
<i>totaal</i>		39	55

Grote Alexanderparkiet slaapplaatsen

15/16 januari 2011

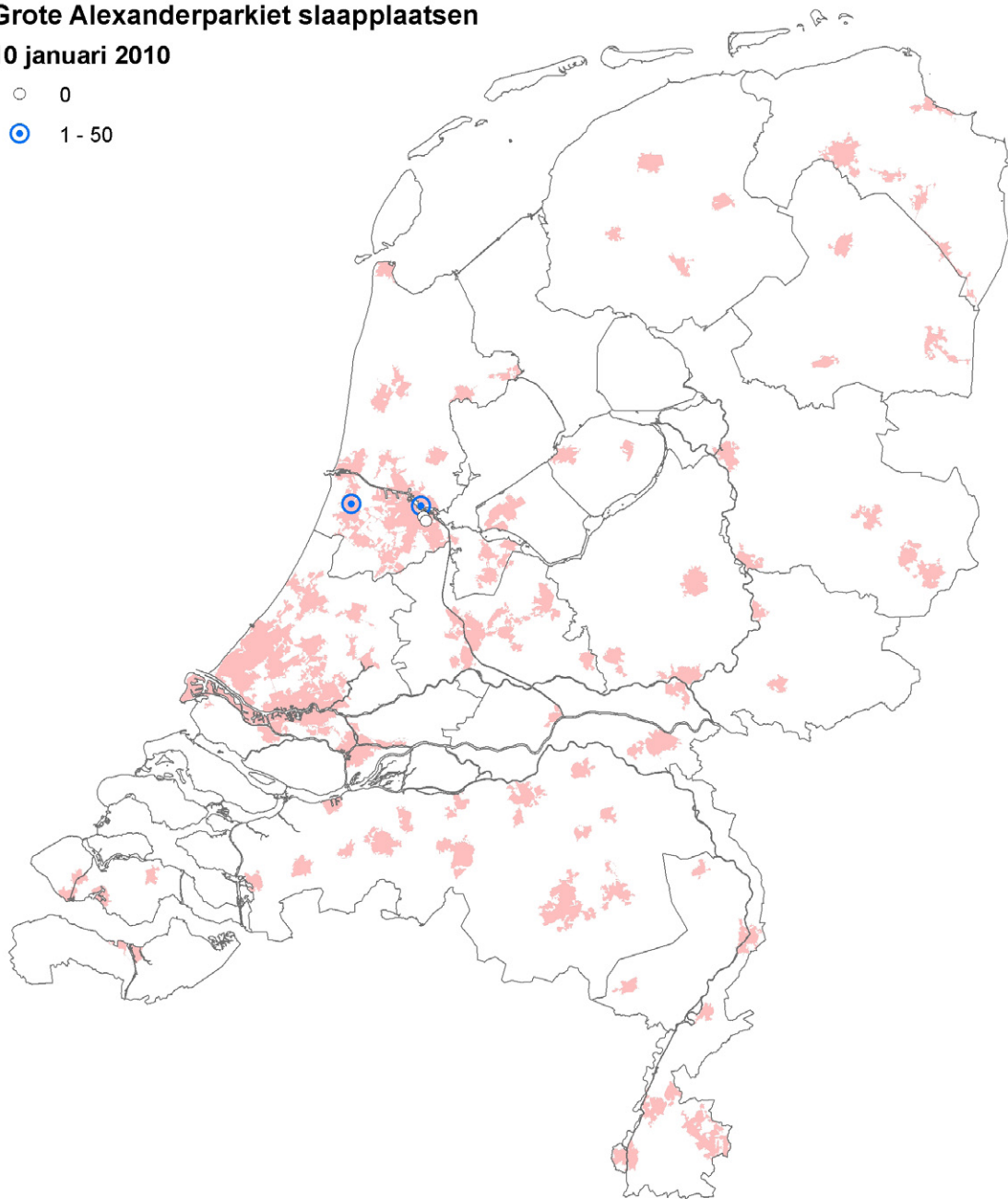

Figuur 4. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 15/16 januari 2011

Grote Alexanderparkiet slaapplaatsen

10 januari 2010

- 0
- ⊙ 1 - 50

Figuur 5. Ligging en grootte van slaapplaatsen van Grote Alexanderparkieten op 9/10 januari 2010

Literatuur

- DE BAERDEMAEKER A. 2011. Meer groen op straat: de halsbandparkiet in Rotterdam. *Straatgras* 23 (1): 8-10.
- BRAUN M. 2009. Die Bestandssituation des Halsbandsittichs *Psittacula krameri* in der Rhein-Neckar-Region (Baden-Württemberg, Rheinland-Pfalz, Hessen), 1962-2008, im Kontext der gesamteuropäischen Verbreitung. *Vogelwelt* 130: 77-89.
- VAN DEN BREMER L., KLAASSEN O. & VAN ROOMEN M. 2008. Slaapplaatsen van vogels: toekomstig verspreidings- en monitoringonderzoek. SOVON-informatierapport 2008-05. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN DIEK H. 2005. Het Jaar van de Halsbandparkiet ten einde. *SOVON-Nieuws* 18(1): 19.
- VAN DIJK A.J. & SMIT C.J. 1985. Slaaplaatstelling en hoogwatervluchtlaatstelling. Pp. 169-184 in: Hustings M.F.H., Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. (red.). *Vogelinventarisatie; Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging (Natuurbeheer in Nederland, 3)*. Pudoc/Vogelbescherming, Wageningen/Zeist.
- KEIJL G.O. 2002. Halsbandparkiet *Psittaculakrameri*. pp. 268-269 in SOVON Vogelonderzoek Nederland. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000*. Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- KLAASSEN O. 2009. Voor wie van spektakel houdt: het nieuwe Meetnet Slaapplaatsen. *SOVON-Nieuws* 22(4): 9.
- KLAASSEN O. & HUSTINGS F. 2010. Slaaplaatstelling Halsbandparkieten in Nederland, januari 2010. SOVON-informatierapport 2010/05. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VAN KLEUNEN A., VAN DEN BREMER L., LENSINK R. & WIERSMA P. 2010. De Halsbandparkiet, Monniksparkiet en Grote Alexanderparkiet in Nederland: risicoanalyse en beheer. SOVON-onderzoeksrapport 2010/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- PROJECT PARAKEET 2011. Newsletter Project Parakeet Issue 2 (february 2011). Silwood Park Imperial College, London.
- STRUBBE D. 2009. Invasive ring-necked parakeets *Psittacula krameri* in Europe: invasion success, habitat selection and impact on native bird species. Proefschrift Universiteit Antwerpen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
024-7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

GEGEVENS AUTORITEIT
NATUUR

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

In het weekend van 15-16 januari 2011 werd een landelijke simultaantelling van Halsbandparkieten uitgevoerd. De telling was een vervolg op een jaar eerder uitgevoerde landelijke telling in het weekend van 9/10 januari 2010. Alle bekende slaappleaatsen zijn gecontroleerd en geteld. In steden waar slaappleaatsen vermoed werden werd gericht gezocht naar nieuwe slaappleaatsen. In totaal werden 9372 Halsbandparkieten geteld, verdeeld over negen slaappleaatsen. Dit was wat minder dan de 9802 vogels een jaar eerder. Een aanmerkelijke interpretatie van de resultaten is dat er een verschuiving binnen de populatie gaande is.

SOVON Vogelonderzoek Nederland organiseert vogeltellingen en -onderzoek volgens gestandaardiseerde methoden ten behoeve van natuurbeheer, natuurbeleid en wetenschappelijk onderzoek.